

עלון 82 - אדר 1 תשפ"א
עלון שומעי לקחו של מורנו הרב יואל שוורץ שליט"א
אודות המשבר החינוכי אצל חלק מבחורי ישיבות מבוגרים בעקבות מגפת הקורונה

אודות המשבר החינוכי אצל חלק מבחורי ישיבות מבוגרים בעקבות מגפת הקורונה

ואילו ידעו זאת כראוי, זה לבדו היה מעודד אותם להמשיך בלימודם כרגיל למרות הקשיים החדשים שנוצרו עקב המצב. לכן צריך למצוא את הדרך הכפולה; ללמד אותם את הדבר שיעזור להם להמשיך בעלייתם בלימוד בישיבה ובעבודת ה' כרגיל. וזה כולל: א. להביאם להכרת העושר שבידם ממה שהשיגו בישיבות. כמו שרואים שכמעט כל מי שלמד בישיבה, שתקופה זו נחשבת בעיניהם כתקופה המאושרת בחייהם. גם אנשים שלא זכו להישאר בעולמה של התורה ואף כאלו שהתרחקו ר"ל, מזכירים בערגה את הימים היפים שזכו ללמוד בישיבה. ב. ללמד אותם כיצד לנצל את העושר הזה, להפוך את מכרה הזהב שבו הם נמצאים למטבעות זהב שעל ידם ישיגו הרבה רכוש רוחני בהמשך לימודם גם במצבם העכשווי ואף ישיגו תועלת להרבה דברים נוספים.

לכן אין די בימינו לבחורים אלו ללמוד רק בדרך שלמדו עד עכשיו אלא הם צריכים להוסיף לרכוש השקפה תורנית על תפקיד האדם בעולמו. וצריך ללקט מדברי רבותינו דברים המתאימים לזה ואף להוסיף מדברי גדולי דורנו בעניינים אלו לתת כלים חדשים כדי שכל אחד ימצא את מקומו בעולמו של הבורא ויחתור במרץ למילוי ייעודו. וכבר חידשו בארגון "ערכים" וארגון "שלהבת" בזמן הרב עזריאל טאובר זצ"ל, סמינרים לחרדים שתורמו להם הרבה, גם בחורים כאלה יועיל אם יעשו כעין סמינרים כאלו, ויש למצוא את הארגון אשר ייטול את המשימה הנחוצה ביותר בזמן המיוחד הזה, לארגן איזו מסגרת שתעסוק בתוספת לימודים מעין האמור, מלבד הלימודים הרגילים בישיבה וסדרי המוסר הקיימים בהם כרגיל, אם על ידי הרצאות או ספרות, עלונים, חוברות, משא ומתן בענייני השקפה, ושאר דרכים כפי הניסיון שצברו העוסקים בהסברה לציבור.

אפשר לעיין בספרי רבינו: **בן תורה וישיבה, באמונתו יחיה, פסיעות בשבילי החיים, עם סגולה ועוד**. ספר דורנו מול שאלות הנצח של ר' אהרון ברט, ספרי רבי עזריאל טאובר - פרקי מחשבה, ספרי רבי שלמה הופמן, ספרי הרב בוצ'קבסקי - בעצתך תנחני ועוד הרבה מבני דורנו שיכולים לעזור, + בפרט שאפשר לשמוע שיחות בקול הלשון, ויש רבנים ומשפיעים שמתמחים מאוד בבעיות זמננו, כמו למשל רבי מאיר טוביה פולק, רבי אהרון ברינצוויג ועוד רבים).

רעיון זה אנו מוצאים במסכת בבא בתרא פרק ב' על תקנת רבי יהושע בן גמלא שאמרו עליו חז"ל שהוא זכור לטוב, שאלמלא הוא כבר נשתכחה תורה מישראל, שתיקן את מוסדות הלימוד בעם ישראל, שראה שמה שהיה נהוג בהתחלה בענייני לימוד הבנים לא היה מספיק, וגם מה שתקנו אחרי זה גם לא הספיק, הוא והמשיך לשפר, הרי שתמיד צריך לעמוד ולשפר דברים בחינוך בשביל שלימוד התורה יהיה בצורה הטובה יותר, וכן בהקדמת ספר חובת התלמידים (מאמר למלמדים ולהורים) דורש מהמלמדים ומההורים לחשוב עצות לתקן את דרכי הלימוד והחינוך לפי מה שמתאים לאותו דור. כמו כן צריך ליצור מסגרת רוחנית לאלו שכבר אינם בישיבה.

על העשירות הגדולה שיש בידי כל מי שלומד בישיבה

כאמור למעלה, שאם בחור ייתן אל לבו איזו עשירות יש בידו ממה שהיה בישיבה, הרי זה יסייע בידו לחזור ולהתאמץ

בשנה שעברה בעת הסגר, הישיבות נסגרו בהוראת משרד הבריאות. אחרי שחזרו הישיבות ונפתחו שוב, בחורים מבוגרים רבים לא חזרו אל הישיבות שבהם למדו, חלק מהם ניצלו את העובדה שאין לימודים סדירים והתפנו לשידוכים, זכו והקימו בתים בישראל ונכנסו ללמוד בכולל, חלק נקלטו בישיבות למבוגרים כמו ישיבת מיר, וחלק חזרו לישיבה בה למדו, אבל אין הם מוצאים את עצמם כיוון שהם רק מעטים ולא נוצרת מסגרת מתאימה להם, וחשים בודדים בגלל שהם לא מוצאים את מקומם בקרב הצעירים שהם כעת עיקר הישיבה, ויש גם כאלו שלצערנו לא חזרו והם עדיין מתלבטים לאן לחזור, או החלו לעבוד.

כנראה שבתקופה זו יש לשנות דברים שהורגלנו אליהם, בכדי להתחזק ולהוסיף באמונה ובמצוות, (רמז יפה לכך: המילה קורונה היא בגימטריא 367 דומה למילה שנוי 367 עם אחד הכולל) וזה רומז גם לשנות את הדרך להבנת תפקידו האמיתי של היהודי! בימים רגילים, היה די בלימוד הישיבתי הרגיל, כי המאור שבתורה מאיר את הנשמה ואף מחזיר למוטב, כל שכן מי שגדל כל הזמן באווירה כזו, לדוגמה: היו בחורים בגרמניה שהיו להם שאלות על היהדות ולשם כך נשלחו ללמוד בישיבת מיר אצל המשגיח רבי ירוחם זצ"ל לקבל תשובות, וכשחזרו לביתם לאחר לימוד בישיבה נשאלו האם קבלתם שם תשובות לשאלות שלכם? והם ענו: לא קבלנו תשובות אך גם שאלות כבר אין לנו!

הקורונה, היא מצב שדורש שינוי של התייחסות ובאופן מיוחד לצעירים, ואדרבה, חיזוק שנוצר מתוך משבר יכול להביא לעליה גבוהה יותר. (משבר הוא גם מלשון לידה חדשה כמו אישה יושבת על המשבר). (כתוב (משלי כד' טז) "...שִׁבְעַ פִּי לֹא צָדִיק וְקָם..."), דווקא מהנפילה הוא מתרומם למדרגה גבוהה יותר, ולא שהוא רק חוזר למצבו הקודם. אפילו אם חלילה האדם נפל מאד וכפירוש הגר"א לפסוק "נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת שְׁרָאֵל..." (עמוס ה' ב'). הגר"א פיסק את הכתוב כך: "נִפְלָה לֹא תוֹסִיף" - אפילו נפל לדיוטא התחתונה שכבר אי אפשר ליפול יותר ממנה, אדרבה אז "קוּם בְּתוֹלַת שְׁרָאֵל" - כעומק הנפילה כך הקימה עשויה להיות גדולה יותר, והיא מעוררת לפעולות חדשות שלא היו לפני הנפילה. כך המצב העכשווי דורש מאתנו שינוי תפיסה כיצד נשיג את משמעות חיינו ומביא כל אחד לחיפוש מה הדבר הנכון שעליו לעשותו.

וכך נצבים בכל עוזם דברי הספר "מסילת ישרים" (פרק א'): "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו". היינו לייחד לימוד והדרכה מיוחדים לבחורים האלו כדי שימצאו את עצמם בדרך הנכונה.

נראה לבאר במשל שיעזור להבין את המצב שבו נתונים אותם בחורים: אדם שחי במכרה זהב אשר בימים רגילים הזהב הנכרה שם עובר לתעשיית כלים מפוארים, ועוד יותר למטבעה שם הוא הופך למטבע יקרה שאפשר לרכוש על ידה קניינים רבים, והנה עכשיו אדם זה נמצא במכרה הזהב לבדו, ואינו מבין את התועלת העצומה שיש במכרה, כך הם אותם בחורים לא יודעים להעריך את מה שהשיגו בשנים שלמדו.

דבר חודש בחודשו - עלון 85 - אודות המשבר החינוכי אצל חלק מבחורי ישיבות מבוגרים בעקבות מגפת הקורונה 2 ה'תשפ"א

באוניברסיטה בפקולטה למתמטיקה והפליא את כולם בהערותיו המבריקות, אמר סטודנט אחד לשני אל תתפלא לגאונותו הרי הוא הגיע מהישיבה! כי כוח ההתמדה, ניתוח דברים לעומק והריכוז הנרכש בישיבה הם נכס לא רק ללימוד התורה אלא גם לפתרונות של הרבה עניינים המצויים בחיי האדם.

אחד מהדברים החשובים להחדיר למתבגר הוא עניין הייחודיות של האדם. חז"ל כבר ביטאו זאת באומרים שצריך אדם לומר בשבילי נברא העולם (סנהדרין לז' א') והלל אף אמר: אם אני כאן הכל כאן (סוכה נג' א'). כי כל אדם נברא בייחודיות משלו, דברים אלו חשובים להזכיר בפרט לבחור מבוגר שחבריו כבר נשואים והוא כמעט לבד מהמחזור בישיבה, שבעודו צעיר יותר, עיקר הרגשתו היתה היותו חלק מהחברה וקנאת סופרים שמרבה חכמה היתה גם היא חלק מקידומו.

בכמה מצוות התורה למדנו את העניין הכפול של שלמות האדם בעבודת ה'; לו ולאחרים, במצוות תפילין אנו מוצאים שני חלקים: תפילין של יד עליהם נאמר "וְהָיָה לָךְ לְאֹת עַל יָדְךָ", ודרשו חז"ל ולא לאחרים לאות, ואילו בתפילין של ראש להפך, כתוב "לְטָטַפְתָּ בֵּין עֵינֶיךָ", ופירש רש"י: "...מלשון דבור, כמו, ולזיכרון, שהרואה אותם קשורים בין העיניים יזכור הנס וידבר בו", וכן כתוב (דברים כח' י') "וְיָרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם הִשְׁמַעְתָּ עֲלֵיךָ וְיָרְאוּ מִפְּנֵיךָ". ודרשו חז"ל אלו תפילין שבראש.

גם מצוות ציצית מלמדת את שני הדברים, בפרשת כי תצא נאמר (דברים כח' יב') בלשון "וְדָלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ...", ובפרשת שלח כתוב בלשון ציצית, שזה לשון של דבר נפרד, כמו שאמרו שהיא נוטריקון צ'דיק י'פריד צ'יציותיו ת'מיד (מובא במשני"ב), וכוונת העניין של הציצית; שהיא גם גדילים שהם קשירת כל החוטים יחדיו, וגם פתיל תכלת וחוטם נפרדים, באה המצווה ללמד על החובה הכפולה של האדם: להיות שייך לכלל, והגדיל הוא סמל לכך, שהוא קושר יחד את כל החוטים, וגם לחוות את ייחודיותו ולטפח אותה בעבודת ה' שחוטי הציצית ובמיוחד פתיל הכלת הוא סמל לכך.

כמו כן נוסח התפילות הוא נוסח קבוע בלשון רבים שהכל משותפים בו, ומאידך צריך להוסיף מעצמו ולחדש בתפילה שאם לא כן נחשבת קבע ולא תחנונים כדברי חז"ל.

גם קדושת הארץ בימי יהושע בן נון היתה באופן זה, כיבוש וחילוק. כיבוש היה מכח הרבים ואחר כך החילוק היה התקשרות של היחיד אל חלקו בארץ. ולכן שכבש דוד את סוריה קידש אותה רק מדרבנן כי היה רק כיבוש מכח יחיד.

המשבר האמור בלט באופן מיוחד, במלוניות של הקורונה. באו לשם שני סוגי בחורים: אלו שחונכו לחשוב ולפעול גם כיחיד, להם היה סדר יום מלא; תפילות בזמן, וסדר לימוד בכל הזמן המתאים ללימוד, לעומת זאת היו שם בחורים שהורגלו למסגרת הם פשוט איבדו שם את ראשם והיו רוב הזמן מבוטלים ללא עיסוק מועיל!

לימודי אמונה

סיפר רבנו: כאשר באתי ללמוד בישיבת פונביז' וזכיתי לשמוע את שיחותיו של המשגיח ר' יחזקאל זצוק"ל התפלאתי למה עיקר השיחות היו להמחיש אמונה, הרי בני התורה הם מאמינים בני מאמינים ולמה לדבר פעם אחר פעם על דברים כל כך פשוטים, אך רק כעבור זמן הבנתי נכונה את העניין, היה זה כאשר בוגר הישיבה לקראת נישואיו ענה לשאלה: מה קיבל בעיקר מהישיבה? ענה: שלושה שהם

בלימודו בישיבה, ונמנה כאן כמה דברים שראוי לשים לב אליהם וביניהם:

דבר ראשון שזוכה כל מי שלומד תורה הוא העושר הרוחני העצום, שהרי העולם כולו עומד על לימוד התורה, וכל מילה של תורה היא מצווה בפני עצמה, כדברי הגר"א (בתחילת מסכת פאה) וזכויות אלו ילוו אותו כל חייו, ועוד יותר לאחר מכן. והשפעת הלימוד של כל דבר מהתורה על הנשמה היא רבה מאד כמו שאמר רבי פנחס בן יאיר: שהתורה מביאה לכל יתר הדברים הנחוצים לשלמות האדם; תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות לזריזות וכן הלאה עד רוח הקודש. וכדברי הרמח"ל בחיבורו דרך עץ החיים: "...אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה - אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גני מרומים, גני הבורא, יתברך שמו, בדרך הארה ופעולה חזקה אשר היא פועלת בה. והוא דבר החכם (משלי ו' כג'): "...וְתוֹרָה אֹרֶךְ..." - אור ממש, ולא חכמה לבד, ולא שמראה אור בדרך דמיון, אלא אור ממש, כי זו מציאותה למעלה, ובהיכנסה בנשמה ייכנס אור בה..."

היא גם מביאה את האדם למעשה כאמור (ב"ק י"ז, א), גדול לימוד תורה שמביא לידי מעשה. ומי שלמד בישיבה זכה למנה גדושה של יראת שמים לעומת מי שלא זכה לכך, וזהירותו במצוות, תפילתו ואורח חייו, תמיד יהיו במדרגה גבוהה, לעומת מי שלא זכה לזה, הסתכלותו על החיים שונה לחלוטין, ההישגים ברוחניות יהיו אצלו תמיד יותר חשובים משאר ההישגים בחיים.

גם בת זוגו תהיה ברמה גבוהה יותר, שהרי אין מזווגים לאדם אלא לפי מעשיו, והשלוש בית בבתיים כאלה לרוב יותר יציב וחינוך הבנים יותר מעולה. וזאת משום שהערכים עליהם התחנכו הבן תורה ובת זוגו בוגרת בית יעקב הם דומים, לפיכך גם אמר הגאון רבי משה סולוביצ'יק משוויץ: כי עקרונית כל בחור ישיבה ובת בוגרת בית יעקב יכולים להצליח בבניית ביתם כי הערכים של שניהם שווים, וחינוכם התורני מקנה להם את ההבנה מה הוא דבר עקרוני שאין לוותר עליו ולהיפך מה שלא חשוב ואפשר בקלות לוותר עליו. גם דבר זה חשוב מאד למנוע חוסר שלום בית, כי הרבה פעמים שלום הבית מתערער מהקפדה על דברים שבנקל אפשר לוותר עליהם, והתעקשות עליהם יכולה לערער שלום בית.

יש לציין לדברי רש"י (בראשית מו, כו): "מצאתי בויקרא רבה (ד' ו') עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן (לעיל לו ו) נפשות ביתו, לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדים לאל אחד". אם המטרה היא עבודת ה' כולם מתאחדים והם כנפש אחת, אבל אם חלילה אין עיקר המטרה ל-"עובדים לאל אחד" הרי אינם נפש אחת. זו הסבה בימינו לריבוי הגירושין רח"ל, כי כל אחד יש לו ערכים משלו, וכך אין אחדות.

גם בעולם הכללי יש לבן תורה עדיפות על פני מי שאינם בני תורה, בהרבה שטחים, כפי שידוע, אותם אברכים שנאלצו לצאת לעבודה, בעיקר בהיי טייק ומחשבים, השיגו בזמן קצר את הידע הנחוץ עד שהפליאו הרבה פעמים את הסובב. שמתוך לימוד הגמרא פתחו כלי חשיבה מעמיקים, למדו בזמן קצר דברים הנלמדים במשך זמן ממושך במוסדות הרגילים. שופטים יודעים להבחין איזה עורך דין למד בישיבה ומי לא, שהלומד בישיבה הוא הרבה יותר מעמיק בתוכן החוק ומנצל אותו לטובת שולחו. היה בחור ישיבה המוכר לי מימי נעורי, שהגיע ר"ל ללמוד

דבר חודש בחודשו - עלון 85 - אודות המשבר החינוכי אצל חלק מבחורי ישיבות מבוגרים בעקבות מגפת הקורונה 2 ה'תשפ"א

הרבים. וכן מבואר בספרי ומובא ברמב"ם שללמד אחרים לעבודת ה' הוא חלק ממצות אהבת ה'.

ביטוי חמור מצאנו בחובות הלבבות בשער הבטחון (פרק ד') שאין האדם זוכה לעולם הבא במעשים טובים בלבד, אלא בשני דברים: האחד שיורה בני האדם עבודת הבורא יתעלה וינהיגם לעשות הטוב, כמו שכתוב (דניאל יב' ג'): "...וּמְצַדִּיקֵי הַרְבִּים כְּפֹכְכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד", ואמר: (משלי כד' כה) "לְמֹוֹכֵיחִים יִנָּעַם וְעֲלֵיהֶם תָּבוֹא בְרַכַּת טוֹב". וכאשר יתקבץ למשתדל גמול הצדקתו אל גמול צדקתו וגמול אמונתו לבו וסבלו, יהיה ראוי לגמול העולם הבא אצל הבורא. והשני חסד מאל-הים ונדבה וטובה... "הרי למדנו מדבריו את גודל מעלת זיכוי הרבים.

כתיבה וחיבור ספרים

במאירי אבות (פ"א מ"ו) פירש: וקנה לך חבר דהיינו קנה - קולמוס יהא לך חבר" כדי לכתוב בו חידושי תורה. החזון איש במכתב כתב: "...קבע נא הערותיך בספר מכורך למען תהיינה לך למשמרת וזה חיזוק לעיון ואמרו דברי תורה צריכין חיזוק וכל המרבה בקנייני התורה מרבה תורה". אמנם בחור רגיל אינו מרבה לחדש חידושי תורה שזה יעסיק אותו זמן רב, אבל כל אחד יכול לעסוק בכתיבת סיכומים בכל מה שלמד, או יחדש לעצמו נושא שעדיין לא למד ומלבד החידוש של הנושא הוא גם יוסיף לכתוב הערות וליקוטים מספרים שונים כדי שיהיה לו מן המוכן בזמן שיהיה מגיד שעור וכדו'. ואם יעשה כך גם בהלכה זה יסייע לו בהיותו רב או פוסק, ואם באגדה זה יסייע לו כמשגיח או רב קהילה וכדו'. וגם אם אינו מתכוון להיות בעל תפקיד ציבורי, הכתיבה לעצמה היא חשובה כי מבררת ומבהירה את הנושא וזה יכול להיות בסיס לכתיבת ספר.

יששכר זבולון

עניין זה נכתב עבור אלה שלא זכו לחזור לישיבה ועוסקים בפרנסה, אם ידעו כראוי את תפקידם אל ייפול רוחם בעיני עצמם שהרי נאמר (דברים לג' יח): "...שִׁמְחֵם זְבוּלֹן בְּצִאֲתָךְ וַיִּשְׁשַׁךְ בְּאַהֲלֵיךָ" הקדים את זבולון ליששכר כאמור (אבות פרק ג' יז) "אם אין קמח, אין תורה; אם אין תורה, אין קמח". ויעקב אבינו כשברך את בני יוסף אמר (בראשית מח' כ'): "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה - שהיה עוסק בתורה לפניו וכמנשה - שהיה המליץ לפני יוסף ועוזר לו לנהל את הממלכה המצרית. אבל: "וַיִּשֶׁם אֶת אֶפְרַיִם לְפָנַי מִנַּשֶּׁה" - כי תלמוד תורה כנגד כולם, אבל מכל מקום עם ישראל לא נשלם אלא בהיות שניהם קיימים, וכמו שכתב הספורנו בתחילת פרשת בהעלותך ששלשת הקנים הימניים של המנורה אלו הם לומדי התורה ושלשת קני המנורה השמאליים הם העוסקים במלאכה ותומכים בלומדי התורה וכולם פונים אל אמצע המנורה.

[ז"ל הספורנו: "...יאירו שבעת הנרות. כל השבעה יאירו וישפיעו אור עליון לישראל שיורו היות אור הימנים ואור השמאליים מכוון ופונה אל אור הקנה האמצעי שהוא עיקר המנורה ושכן ראוי שכוונת המימנים העוסקים בחיי עולם והמשמאליים העוסקים בחיי שעה העוזרים למימנים, כאמרו אלמלי עלייא לא מתקיימי אתכליא (חולין צב, א) תהיה להפיק רצון האל יתברך באופן שיושג מכווננו בין כולם וירוממו את שמו יחדו כמו שקבלו עליהם כשעמדו בעיד באמרו "וַיִּעֲנֶה כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דָּבָר יְהוָה נַעֲשֶׂה... (שמות יט, ח) כלומר בין כולנו נשלים כוונתנו]."

ארבעה; שיש עולם הבא, שהוא ימות פעם, ושיש השגחה פרטית, והדבר הרביעי היה; שקודם הוא חשב שהוא יודע את כל זה, עכשיו הוא יודע שהוא יודע רק קצת.

כי כתוב: (דברים ד' לט) "וַיִּדְעֶתָ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְתָּ אֶל לְבָבְךָ...". אמנם אדם יודע הרבה דברים אבל אם הוא אינו מפנים אותם בליבו הם אינם משפיעים עליו, כמו שלא משפיעה התעמולה הכתובה על קופסת הסיגריות המתארת את גודל הסיכון שבעישון על המעשן הקבוע, כי הוא יודע בשכל ולא חי את הדבר, לכן צריך לעסוק כל הזמן באמונה, ככתוב שווייתי ה' לנגדי תמיד. וכן כתוב (ירמיהו ז' כח): "אֲבָדָה הָאֱמוּנָה וְנִכְרַתָּה מִפִּיהֶם...". אמרו חסידים: למה אבדה האמונה? כי נכרתה מפיהן, כי לא מדברים בה, וכן אמרו (תהלים קטז' י) "הָאֱמוּנָתִי כִּי אֲדַבֵּר...", אם אדבר דיבורי אמונה אגיע להתחזקות באמונה.

ובא חבקוק (חבקוק ב' ד') והעמיד את יסוד הכל על "...וַיִּצְדִּיק בְּאֱמוּנָתוֹ יְהוָה". כלומר, לחיות את האמונה. ומי שחי אמונה קל לו יותר להתגבר על הרבה קשיים, כי הוא בטוח שכל מה שקורה כך צריך להיות, כי זה רצונו יתברך וגם הרע זה לטובתו. כמו כן מי שחי באמונה הוא יכול יותר להעריך את עבודתו העצמית שאינה תלויה בחברה.

עבודת התפילה

בתקופה כזו חשוב מאד להתחזק בעבודת התפילה, כי זה אחת הדרכים הכי חשובות להתחזק באמונה, כשאדם שם לב למילים הנאמרות "ברוך אתה" שבזה הוא פונה ישירות אל בורא העולם כדבר איש אל רעהו, אמנם מיד בהמשך עוברים לפניו אליו בגוף שלישי "אשר קדשנו" ולא אשר "קדשתנו" וביארו הקדמונים שזה נועד לאזן את הפניה בגוף שני, אך בכל זאת התחלת הברכה בלשון אתה נועדה לתת לנו את התחושה הנחוצה לכל מתפלל האמורה בפי חז"ל: כשאתה מתפלל דע לפני מי אתה עומד! והכוזרי אף הסביר שהתפילות היומיות הן המזון לנפש כמו המזון הגשמי שהוא קיום הגוף.

על החיוב המיוחד להתחזק בתפילה בתקופה זו של החיים שהיא התקופה לפני השידוך אמרו רז"ל (ברכות ח'): "על זאת יתפלל כל חסיד אֵלֶיךָ לְעַתְּ מִצֵּא... (תהלים לב' ו) - זו אישה" והכוונה במילים עת מצוא גם לתפילה על ההצלחה בעמידה נכונה בזמן הדמדומים בין הבחורות לבין הנישואין.

חשיבות זיכוי הרבים

בחורים מבוגרים שנשארים בודדים במחזור, ישנה עצה שיכולה לעזור להם מאד והיא, לקדם בחורים הזקוקים לעזרה. כל מי שדבר זה יהיה יקר בעיניו יראה שיש לו הרבה לעשות למרות שחבריו מהמחזור כבר אינם עמו בישיבה.

על חשיבות הלימוד עם אחר כדי לחזקו, אנו למדים מהכתוב (דברים ו' ז') "וַיִּשְׁנֶנְתֶּם לְבַנְיָמִן... - שדרשו רז"ל: אלו התלמידים, ואחרי כן "וַיִּדְבַּרְתָּ בָּם... (שם) - אתה בעצמך, וזה תמוה! הרי כדי ללמד צריך האדם ללמוד בעצמו תחילה? בא ללמדנו; כי האדם כבר בתחילת לימודו יחשוב על החיוב שלו ללמד, וכדברי התנא (אבות ד, ה) "רבי ישמעאל בנו אומר הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד". ולפי החתם סופר ללמוד על מנת ללמד הרי זה בכלל לימוד תורה לשמה.

עוד לימד בעל ספר חובות הלבבות בשער אהבת ה' (פרק ו') שמי שזוכה לזכות את הרבים הרי זה מעיד על היותו אוהב ה', ושכרו הרבה יותר ממי שעובד ה' בעצמו ואינו מזכה את

דבר חודש בחודשו - עלון 85 - אודות המשבר החינוכי אצל חלק מבחורי ישיבות מבוגרים בעקבות מגפת הקורונה 2 ה'תשפ"א

שהרי כך כתוב בתורה ובכל זאת נשאר עניו כי הוא ראה בזה רק סיבה מחייבת ולא סיבה לבקש בזכות זו לעצמו איזה שהוא דבר בעולם. ודוגמה עוד יותר קיצונית היא, מה שנאמר כשרב יוסף שמע שאומרים שמשמת רבי בטלה ענווה, קם רב יוסף ואמר: אל תאמרו כך והרי אני קיים ואני עניו! פירוש העניין הוא כך, רב יוסף ידע את מעלתו שהוא עניו, והיה גם חייבה אותו לפעול כך, וחשש שהאמירה שאין יותר ענווים תשפיע עליו ולא יתאמץ כמו שעניו צריך להתאמץ בגלל מעלתו זו.

גם מי שיצא מחוץ לכותלי הישיבה עליו להעריך מאוד את מה שכן השיג בישיבה, ולא יתהה על הראשונות על התקופה שהיה בישיבה, אף שבמצבו העכשווי הוא מרגיש שהוא מצא את עצמו, וקודם רק בעל כרחו היה בישיבה ולא ניצל את הזמן בישיבה, יזכור ויעריך את המעט שכן השיג בישיבה, שאז החזיק את העולם, והיה מוגן מהשפעות שליליות, והשיג את מה שהשיג, ואז גם ידע ללמד זכות על כאלו שנמצאים בישיבה והוא חושב שהיה כדאי להם שיעזבו את הישיבה כמותו, לא עליהם חלילה, כי כל רגע בישיבה הוא חשוב, ואפילו מי שלא לומד הרבה לפחות הוא מוגן בישיבה הרבה מאוד מאשר אלו שבחוץ. וגם המעט שהוא כן לומד מועיל לעולם כולו.

אתם הקוראים, אם גמרתם לקרוא את העלון ואתם מכירים אי מי שהחומר יביא לו תועלת – אנא העבר לו אותו!

המכון להסרת מכשול איסור תולעים לזיכוי הרבים!

ניתן להזמין הרצאות מהרב שליט"א בעניין
תולעים ודרכי הטיפול בהם 054-841-6169

***

לעילוי נשמת מיישה בן תמרָה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

***

תרומות והקדשות: 058-325-8278, 052-718-9446

***

ספרי רבנו על המדף: 1. "דבר חודש בחודשו" ממספר 1 עד מספר 50 בכריכת ספר, 2. ענייני טו' בשבט, 3. אמת מארץ תצמח, 4. הבחירות שהיו בארצות הברית (תשעז'), 5. אדר פורים, 6. מגילת פורים, 7. ימי פורים, 8. זכור – עמלק (גרמניה), 9. פירוש תפילה מ-מה טובו עד ברוך שאמר, 10. ביאורי הברכות שאינן נמצאות בתפילות הקבועות. 11. הגדה של פסח, 12. דבר בעתו, 13. ספירת העומר, 14. קבלת תורה ומתן תורה, 15. תורת השם תמימה

ניתן להשיג את הספרים בחנות "יש כיסוי" [סריגת שוורץ], מלכי ישראל 1, ירושלים טל' 02-5383955

***

הודעה חשובה לבעלי פלאפון מפוקח: ניתן להתקשר למערכת בדוא"ל או בפלאפון ולקבל העלוניים לפלאפון.

***

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולתגובות: אש"ל – איגוד שומעי לקחו של רבינו:

eeguds@gmail.com

ואמרו חז"ל אמר רבי יוחנן (פסחים נ"ג ב'): "כל המטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר (קהלת ז' יב'): "כִּי בָצַל הַחֲכָמָה בָּצַל הַפֶּסֶף...". ועד כמה גדולה מעלת תומכי התורה יש לראות במה שהביאו קדמונים שגדולה מעלת המחזיק יותר ממעלת הלומד לכמה עניינים.

מי שכבר נמצא מחוץ לישיבה ישמור קשר עם רבנים שמוכנים לשמור קשר עמו וכמו שאמרו (ברכות ח' א'): לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה. ויבורכו משמים כל הפועלים ליצור מצב של חלק מהיום שכל עובד יוכל לשהות בו באווירה של ישיבה, כמו כוללי אחוות תורה ודומיהם. ישתדל לא לשנות את לבוש הישיבתי בכל יום ולפחות בשבת ובתפילות, אם בגלל העבודה הלבוש הישיבתי לא מתאים. המלבוש אף שאינו מורה באמת מי הוא הלוּבש, מכל מקום הוא מורה לאיזה חברה רוצה הלוּבש להשתייך, לכן חשיבותו רבה.

בחירת מקום העבודה תהיה לא המקום שבו אפשר להרוויח יותר כסף אלא המקום שבו יוכל לשמור יותר על צורת בן תורה גם כשאינו יושב כל הזמן ליד הספר ולומד. ובעיקר לא מקום שיעמיד אותו בניסיונות אם משום העבודה או החברה במקום.

חשיבות הכרת ערך עצמו

אף שעל הכבוד המעניין את רוב בני האדם נאמר עליו (אבות ד' כ'): "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". הכבוד האמיתי של האדם הוא חשוב מאוד, דוגמה לזה הוא הכתוב (תהלים ל' ג'): "לִמְעַן יִזְמְרְךָ כְּבֹד...". היינו הנשמה שמכונה בשם כבוד וההבדל המהותי ביניהם, שבעל כבוד מזויף סבור שהכבוד מגיע לו למרות שלא הוא עשה את מעלותיו אלא נולד עמהם, ובכל זאת סבור שמגיע לו עבורם כבוד.

להיפך בעל כבוד עצמי שמכיר בערך עצמו מבין שכל מה שיש לו רק מחייב אותו לנצל אותם כראוי ולא שמגיע לו עקב מעלותיו. עד כמה שמירת הכבוד העצמי מועיל לעבודת האדם הוא הסיפור שקרה לרבי ישמעאל ברבי יוסי, שנאמר במשנה: שבלילי שבת אין קוראים לאור הנר, שמא יטה את השמן ויכשל באיסור הבערה בשבת, ואם הוא איש נכבד שאינו מטפל בנרות משום כבודו מותר. שואלת הגמרא; הרי רבי ישמעאל הוא איש מכובד ובכל זאת קרא וביקש להטות? תירצה הגמרא: שונה הוא רבי ישמעאל, משום שעל דברי תורה הוא נוהג כאדם פשוט.

למד מכך מו"ר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל את חשיבות הכבוד, שהרי יראת השמים של רבי ישמעאל שהיה תנא אין לנו לשער ובכל זאת לא עמדה לו יראתו, ואילו שמירת הכבוד מועילה לו שלא יכשל. עוד הביא מו"ר רבי משה שמוהירם את העדים לומר אמת שאחר שכל צורות האזהרות האחרות נדחו, נשארה למעשה רק אזהרה זו שאומרים להם: עדי שקר אפילו מי ששכר אותם בז להם, כמו שאמרה איזבל בעת שציוותה לגייס עדי שקר נגד נבות שקראה להם בני בלייעל מתוך זלזול.

עוד נאמר (אבות פרק ו' ג') "ואין כבוד אלא תורה". מי שלמד בישיבה חייב לכבד את תורתו וינהג כמו בן תורה לכל דבר גם בהיותו בעולם העשייה. ואין זה סותר את מידת הענווה שהרי משה רבנו האמין שהוא העניו הגדול ביותר